

De Geefwet en donaties aan cultuur in Nederland*¹

René Bekkers, r.bekkers@vu.nl

Saskia Franssen, s.e.franssen@vu.nl

Sinds giften aan culturele instellingen fiscaal gezien aantrekkelijker zijn geworden, zou je misschien verwachten dat de Nederlanders meer zijn gaan geven aan culturele instellingen. Maar is dat ook zo?

In 2012 is de Geefwet ingevoerd. Een belangrijk onderdeel van deze wet is de multiplier voor giften aan culturele instellingen, die deze verhoogd aftrekbaar heeft gemaakt. Toch is cultuur een weinig populair doel om aan te geven. Veel Nederlanders zien de financiering van cultuur namelijk als een overheidstaak. De bezuinigingen op culturele instellingen die de afgelopen jaren zowel op landelijk als op gemeentelijk niveau hebben plaatsgevonden, hebben het belang van inkomsten uit fondsenwerving vergroot. Hoe is het geefgedrag de afgelopen jaren veranderd? Zijn huishoudens, vermogende particulieren en bedrijven in Nederland meer gaan geven aan culturele instellingen?

Bronnen van giften aan cultuur

Om maar meteen antwoord op deze vraag te geven: Nederlanders zijn de afgelopen jaren niet meer gaan geven aan cultuur. Tabel 1 laat zien dat de giften aan cultuur in Nederland in 2013 op ongeveer hetzelfde niveau liggen als in 2011. De bijdragen van bedrijven in de vorm van sponsoring en giften zijn gedaald van 124 miljoen naar 80 miljoen euro. Deze daling lijkt deels gecompenseerd door een stijging van de bijdragen van huishoudens en van fondsen. De bijdragen van fondsen zijn gestegen van 69 miljoen naar 79 miljoen euro.² Ook de waarde van de bijdragen van huishoudens lijkt gestegen, maar het is te vroeg om deze in 2013 als een duurzame stijging te interpreteren.³ De bijdragen van kansspelen zijn ongeveer gelijk gebleven, en die van erfstaten aan culturele instellingen in de vorm van nalatenschappen fluctueren sterk van jaar tot jaar.

* Deze bijdrage verscheen in Boekman #103 (juni 2015).

	2005	2007	2009	2011	2013
Bedrijven	135	235	296	124	80
Huishoudens	31	24	33	26	57
Fondsen	125	82	76	69	79
Kansspelen	33	38	46	68	63
Erflaters	2	7	2	6	3
Totaal	326	386	453	293	281

Tabel 1: *Bijdragen aan cultuur, 2005-2013 (in miljoenen euro's).*

Bron: Bekkers et al. (red.) (2015), tabel 12.1.

Uit ons onderzoek blijkt dat het percentage van de huishoudens dat geeft aan cultuur nog steeds laag is en nauwelijks is veranderd in 2013. Net als in 2011 geeft 11 procent van de huishoudens in Nederland aan cultuur. Dit percentage is beduidend lager dan het percentage van vermogende Nederlanders dat geeft aan cultuur.⁴ In 2013 gaf 36 procent van de vermogende Nederlanders geld aan cultuur. Dit percentage was in 2011 nog 33 procent. Omdat vermogende Nederlanders vaker geven aan cultuur en bovendien hogere bedragen, zijn zij een belangrijke groep donateurs voor culturele instellingen.

Het gemiddelde bedrag dat vermogende Nederlanders per huishouden geven aan cultuur ligt in 2013 lager dan in 2011: 742 euro, respectievelijk 1264 euro. In 2013 gaf de helft van de vermogende culturele gevers meer dan 100 euro. Dit bedrag is niet veranderd. Het voorgenomen geefgedrag in het komende jaar onder vermogende particulieren is negatief: 28 procent zegt minder te zullen gaan geven aan cultuur. 69 procent geeft aan hetzelfde te blijven geven. Slechts 3 procent is van plan meer te gaan geven aan cultuur in 2015.

De multiplier in de Geefwet

Deze resultaten staan haaks op de verwachting dat de multiplier in de Geefwet culturele giften zou verhogen. De multiplier is een belangrijk onderdeel van de Geefwet en maakt giften aan cultuur verhoogd aftrekbaar. Particulieren mogen giften aan instellingen die als culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) zijn aangemerkt⁵ met 1,25 vermenigvuldigen (tot

een maximum van 5000 euro), en voor bedrijven geldt de factor 1,5 (tot maximaal 50 procent van de winst of 100.000 euro). Door de multiplier kan een particulier die 1000 euro schenkt bij een belastingtarief van 52 procent tegen gelijkblijvende kosten 1371 euro schenken.

De multiplier in de Geefwet lijkt vooralsnog geen effect te hebben op het geefgedrag omdat veel vermogende particulieren niet goed op de hoogte zijn van de verhoogde aftrekbaarheid. Maar liefst de helft van de vermogende particulieren was van mening dat giften aan cultuur door de Geefwet juist verminderd of in het geheel niet meer aftrekbaar zouden zijn. Vermogende particulieren die denken dat de Geefwet giften aan cultuur wel verhoogd aftrekbaar heeft gemaakt, geven aanzienlijk vaker aan cultuur. Zij zijn ook minder vaak van plan om hun giften aan cultuur te verlagen (18 procent, tegen 38 procent onder vermogende particulieren die denken dat culturele giften verminderd of in het geheel niet langer aftrekbaar zijn) en zijn vaker voornemens om meer te gaan geven aan cultuur (6 procent tegen 1 procent).

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is in 2012 onder de titel ‘Cultuur, daar geef je om’ een publiekscampagne gestart om Nederlanders bewust te maken van de mogelijkheid fiscaal aantrekkelijk aan cultuur te schenken. Culturele instellingen konden van het materiaal uit deze campagne gebruikmaken om hun donateurs te informeren over de verhoogde aftrekbaarheid van culturele giften. De multiplier werd weliswaar per 1 januari 2012 ingevoerd, maar kon pas – met terugwerkende kracht – vanaf maart 2013 worden toegepast omdat de Europese Commissie er goedkeuring voor moest geven. Veel culturele instellingen hebben daarom met promotie van de mogelijkheden van de multiplier gewacht.

Culturele instellingen hebben een belangrijk aandeel in de werking van de multiplier, die nog van kracht zal zijn tot 2017. Nu de economie aantrekt en het consumentenvertrouwen stijgt, kunnen de instellingen de verhoogde aftrekbaarheid met meer kans op succes onder de aandacht van donateurs brengen. Daarnaast is er door de Geefwet voor culturele instellingen ook meer ruimte gekomen om commerciële activiteiten te ontplooiën. Hoewel deze ruimte nog steeds beperkt is, kunnen instellingen wel hun inkomsten meer diversifiëren en zo een afname van subsidie (gedeeltelijk) opvangen.

Inkomsten uit fondsenwerving, subsidies en overige bronnen

Uit de jaarverslagen van 22 grote culturele instellingen⁶ die zich actief bezighouden met fondsenwerving, blijkt dat de inkomsten hieruit sinds de invoering van de Geefwet zijn gestegen

(zie tabel 2), net als de inkomsten uit overige bronnen (waaronder entreegelden en commerciële activiteiten). De inkomsten uit subsidies zijn voor deze selecte groep van grote culturele instellingen na een kleine teruggang in 2012 in 2013 weer gestegen. In het rapport van de Rekenkamer over de effecten van de bezuinigingen op cultuur zien we dat deze lichte stijging van subsidies alleen betrekking heeft op de musea (Algemene Rekenkamer 2015). Tevens geeft het inzicht in de ontwikkeling van de eigen inkomsten van culturele instellingen. Helaas biedt het rapport geen kijk op de inkomsten uit fondsenwerving, sponsoring en giften.

	2011	2012	2013
Fondsenwerving	23,3	27,4	34,8
Subsidies	29,3	28,0	32,1
Overige bronnen	95,4	136,7	114,1
Totale inkomsten	148,0	192,1	181,0

Tabel 2: *Inkomsten uit fondsenwerving, subsidies en overige bronnen van de 22 culturele instellingen (in miljoenen euro's).*

Bron: Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF)⁷

Terwijl tabel 2 laat zien dat de inkomsten van deze grote culturele instellingen sinds 2011 zijn gestegen, hebben kleinere instellingen vaak te maken gekregen met teruglopende subsidies. Zij hebben moeite om dit gat op te vullen met extra eigen inkomsten uit bijvoorbeeld fondsenwerving of sponsoring. Een groot gedeelte van deze instellingen is klein tot middelgroot en heeft vaak vooral vrijwilligers in dienst en minder betaalde medewerkers. De organisatiecapaciteit binnen deze instellingen is dan niet toereikend om extra te investeren in het genereren van eigen inkomsten of expertise. Voor een groot deel waren ze afhankelijk van overheidssubsidie en hebben ze zich voorafgaand aan de bezuinigingen niet of weinig beziggehouden met fondsenwerving en het genereren van eigen inkomsten. Bij de grotere culturele instellingen zijn bezuinigingen gemakkelijker op te vangen doordat zij meer inkomsten genereren, deze meer gediversifieerd zijn en een grotere organisatiecapaciteit hebben. Deze instellingen zijn ook vaak professioneler en hebben meer expertise op het gebied van fondsenwerving, marketing en communicatie.

Onze verwachting is dat de instellingen die voorafgaand aan de invoering van de Geefwet al ervaring hadden met het genereren van eigen inkomsten en de instellingen die zich daar sinds de invoering meer mee zijn gaan bezighouden, vaker een toename in de inkomsten zullen hebben gerealiseerd dan instellingen die hier nog geen ervaring mee hebben. We verwachten ook dat dit vooral de culturele instellingen zijn met meer organisatiecapaciteit en mogelijkheden om te investeren in het genereren van eigen inkomsten. De kleinere instellingen met minder organisatiecapaciteit, en met name de instellingen die te maken hebben (gehad) met bezuinigingen, zullen het moeilijker hebben gekregen om meer eigen inkomsten te genereren.⁸

Literatuur

Algemene Rekenkamer (2015) *Bezuiniging op cultuur: realisatie en effect : achtergronddocument 12 februari 2015*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Bekkers, R., Schuyt, Th.N.M. en B.M. Gouwenberg (red.) (2015) *Geven in Nederland 2015: giften, sponsoring, legaten en vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Reed Business.

René Bekkers is bijzonder hoogleraar Prosociaal Gedrag en leidt de Werkgroep Filantropische Studies aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Saskia Franssen is onderzoeker aan dezelfde Werkgroep Filantropische Studies aan de Vrije Universiteit Amsterdam

¹ Dit artikel is gebaseerd op Bekkers et al. (red.) (2015). De publicatie wordt gefinancierd door het ministerie van Veiligheid en Justitie. Het onderzoek naar de multiplier is mede gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

² Deze bijdragen zijn het resultaat van een optelsom van de bestedingen van 141 fondsen, waarvan 137 hun gegevens hebben gerapporteerd en van de overige 4 de data aan de hand van secundaire analyse zijn toegevoegd. Deze bijdragen betreffen geen gegeneraliseerde bijdragen.

³ Deze schatting wordt sterk beïnvloed door een uitschieter in de gegevens. Hoewel er geen reden is voor twijfel aan de validiteit van het gerapporteerde bedrag, is bij de interpretatie van het bedrag in trendanalyses voorzichtigheid geboden. Zonder deze uitschieter is het totaalbedrag 22 miljoen euro. Het betreft hier een gegeneraliseerd bedrag.

⁴ In het onderzoek worden deelnemers uit huishoudens met een vrij beschikbaar vermogen van 50.000 euro of meer als vermogende Nederlanders beschouwd.

⁵ In januari 2015 waren dit er ongeveer 5.300.

⁶ Onder deze instellingen bevinden zich grote musea (zoals het Van Gogh Museum, het Cobra Museum en het Mauritshuis), en fondsen (zoals Het Concertgebouw Fonds, Rijksmuseum Fonds, European Cultural Foundation en het Prins Bernhard Cultuurfonds), verenigingen (zoals Vereniging Rembrandt en vereniging Hendrick de Keyser) en stichtingen (zoals Stichting Oude Groninger Kerken en Stichting Donateurs Koninklijk Concertgebouw Orkest) binnen de culturele sector in Nederland.

⁷ We bedanken Ad Graaman van het CBF voor het ter beschikking stellen van deze gegevens.

⁸ In het onderzoek Fondsenwerving door culturele Instellingen doen we verslag van deze ontwikkelingen (Amsterdam: Werkgroep Filantropische Studies, 2015, nog niet verschenen).